

Nacrt zakona o radnoj praksi: Nova prevara za izrabljivanje mladih u najavi

Radna praksa predstavlja jednu od mnogih sivih zona kapitalističkog izrabljivanja koju firme koriste kako bi eksploatisale mlade radnice i radnike, često studente i srednjoškolce, uz nisku ili nikakvu naknadu. Vlast sada najavljuje usvajanje Zakona o radnoj praksi, a njegov nacrt se trenutno nalazi u fazi javne rasprave.

Od ovog zakona ne očekujemo da će zaista biti na strani mladih radnika, što se jasno vidi i na osnovu trenutnog, javno dostupnog [nacrtu](#) koji pretenduje da ozakoni izrabljivanje mladih uz naknadu od minimum 60% od osnovne plate za poziciju na kojoj su praktikanti. Da ne bude zabune, osnovna plata znači početnička plata za određenu poziciju.

Uzmimo za primer [medijalnu neto zaradu](#) u Srbiji, koja je između januara i juna 2025. bila oko 85,000 dinara. Ukoliko bi to bila osnovna plata na nekoj poziciji u firmi gde je radnik na praksi, to znači da bi praktikant dobio 51,000 dinara za mesec dana rada.

Da li je ovaj iznos dovoljan za ikakav dostojanstven život u Srbiji? Naravno da nije. Za ovaj novac nije moguće platiti kiriju, račune, hranu, i ostale životne troškove. Međutim, kapitalistima je i ovo previše.

Iz [Unije poslodavaca](#), to jest izrabljivača, se bune i kažu kako je 60% od osnovne plate zaista previsoka cifra za nekoga kome je to prvi posao u toj struci. Kapitalistima je dakle previše da plate mladog radnika čak i neku mizeriju koja nije dovoljna ni da se preživi. Valjda misle kako mladima ni ne treba novac, preživeće, izdržaće tih šest meseci na vodi i vazduhu. Umesto da se radnik motiviše dobrom platom, on se od

samog početka tretira kao rob koji ne zaslužuje čak ni dovoljno novca da preživi.

Ukoliko se ovaj zakon usvoji, to će u praksi značiti da će kapitalisti plaćati praktikante 60%, jer znamo da svaki gazda samo želi da uštedi na radnoj snazi i naravno da neće plaćati iznad ove vrednosti.

Takođe, nacrt zakona predviđa da se svaka radna praksa mora ugovorom ozvani iti, ali kakvim ugovorom? U pitanju je ugovor o radnoj praksi, a ne ugovor o radu, što znači da će praktikanti raditi najviše  est meseci, ali za to vreme neće imati plaćeno zdravstveno i penziono osiguranje.

Ovo u prevodu znači da će mladi između 15 i 30 godina starosti zakonski moći da budu eksploatisani na još brutalniji način nego prose ni radnici jer oni se neće ni smatrati radnicima, već praktikantima kao posebnom kategorijom. Ova novoizmi ljena kategorija predstavlja perfidno uvođenje radnog statusa u kojem radnici, i to oni koji tek počinju svoj radni vek, svoja prva radna iskustva sti u u uslovima u kojima ako se razbole nemaju prava na le enje u domovima zdravlja.

Zamislite taj paradoks u kojem radnica od 25 godina dobije grip i ne može da ode kod državnog lekara da joj prepi e terapiju, već mora da ide u privatnu bolnicu gde će potrošiti svoju mizeriju od 60% od početničke plate.

Na prvi pogled može delovati kao da ovaj zakon donosi boljitak za mlade od 15 do 30 godina starosti jer se radna praksa zakonski definiše i uređuje, a i ukida se mogućnost neplaćene radne prakse. Međutim, ovo je zakonski način da se kreira čitav novi sloj obespravljenih i višestruko eksploatisanih mladih radnika i radnica koji nemaju pravo na punu platu, nemaju plaćene doprinose i osiguranja, i nemaju čak ni prava zagarantovana Zakonom o radu, budući da će njihov status biti regulisan odvojenim Zakonom o radnoj praksi.

To znači da praktikanti nemaju ni zakonsko pravo na

samoorganizovanje i štrajk, već gazde zadržavaju pravo da momentalno daju otkaz praktikantu i jednostrano raskinu ugovor ukoliko praktikantov "mentor" podnese negativan izveštaj nadređenom u firmi. Na ovaj način se stvara nova armija radnika, ali bez ikakvih radničkih prava, što pruža gazdama mogućnost da im plaćaju radnike drastično manje, a da ih bez ikakvih opravdanja otpuštaju i zamenjuju.

Suštinski, firme mogu da konstantno vrte određeni broj praktikanata kao na pokretnoj traci, držeći najniže plaćene pozicije rezervisane za mlade na radnoj praksi. Umesto radnika koji imaju kakav-takav ugovor o radu, najniže pozicije u firmama će usvajanjem Zakona o radnoj praksi moći da popunjavaju praktikanti bez ugovora o radu, koji moraju svakodnevno da se dokazuju svojom poslušnošću i efikasnošću, jer za razliku od radnika nemaju pravo na grešku.

Ovu zloupotrebu će bez sumnje kapitalisti uvesti i na određenom broju srednjih radnih pozicija, kako bi fakultetski obrazovane mlade radnike u visokoplaćenim oblastima poput IT industrije mogli da eksploatišu po drastično nižim cenama rada.

Dok u radnom odnosu radnik ima pravo da pogreši i bude opomenut od strane nadređenih u firmi kako bi ispravio svoju grešku, od praktikanta se očekuje da bude savršen i nepogrešiv, iako nema prethodno iskustvo u radu. Praktikanta deli samo jedan negativan izveštaj mentora, to jest nadređenog menadžera ili šefa, od raskida ugovora o radnoj praksi, to jest otpuštanja.

Pozicija praktikanta, koju najavljeni zakon planira da legalizuje je jedna izuzetno neizvesna, prekarna pozicija, u kojoj radnik prima mizernu novčanu naknadu, a sve vreme mora da radi u strahu od negativnog izveštaja mentora koji neminovno sledi za većinu praktikanata na kraju same prakse.

Kako znamo da će se veliki broj radnih praksi završavati

negativnim izveštajem mentora?

Tako što nacrt zakona ne precizira da će praktikantima nakon završenog perioda radne prakse od maksimum šest meseci uopšte biti ponuđena radna pozicija. Iz ugla kapitalista, jednostavno im se ne isplati da svaku, ili čak većinu mladih osoba koje dođu na radnu praksu na kraju i zaposle. Samim tim se radna praksa pretvara u jedan oblik davanja lažne nade mladim radnicima da će, ako se budu dovoljno dobro pokazali na praksi, na kraju i dobiti posao, što bi bila zdravorazumska logika.

Međutim, kapital prati svoju logiku, a ona je pre svega uslovljena maksimizacijom profita. Kapitalista koji ne radi sve što je u njegovoj moći da uveća profit će se vrlo brzo naći na gubitničkoj strani tržišne utakmice protiv drugih kapitalista. Zato će, ukoliko se nacrt Zakona o radnoj praksi usvoji, kapitalisti mahom koristiti ovaj zakon kako bi dobili radnu snagu po značajno nižoj ceni nego što bi inače plaćali radnike na određenim pozicijama.

Ta radna praksa neće biti nikakav uvod u zaposlenje mladih, već uvod u život surove kapitalističke eksploatacije u kojoj gazda tretira radnika kao potrošnu robu, alat za uvećanje profita.

Podsetimo se sada da je kapitalistička Unija poslodavaca već komentarisala kako je cifra od 60% od osnovne plate previsoka za naknadu praktikantima. Postavlja se pitanje koja bi to cifra bila zadovoljavajuća za kapitaliste? Možda 50%, 40% ili 30%? I to za radnika koji daje sve od sebe da se pokaže na najbolji način, kako bi dobio posao u firmi?

Ne. Njihova idealna naknada za praktikante bi bila 0%, to jest neplaćena radna praksa od šest meseci. Ovo bi bio najbolji način da kapitalisti dobiju izvor besplatne, robovske radne snage mladih, opravdavane neoliberalnim mantrama o tome kako je "bitno da mladi steknu iskustvo, a ne plata" ili kako je

radna praksa "ulaganje u budućnost mladih" i da "iskustvo nema cenu i zato se praksa ne plaća".

Klasna solidarnost osuđuje ovaj sramni pokušaj države da kroz Zakon o praksi pretvori mlade radnike i radnice u beskrajan izvor obespravljenih praktikanata, podilazeći potrebama kapitalista.

I praktikant je radnik, prema tome treba da ima ista, radnička prava a ne da bude u statusu roba bez budućnosti, koji radi za novčanu naknadu od koje ne može ni da se preživi, a kamoli da se dostojanstveno živi.